

Kardinaal Danneels weert Erwin Mortier van het Mechelse festival Stadsvisioenen nadat die laatste zwaar uithaalde naar Danneels op de uitvaart van Hugo Claus. Ga je akkoord met de kardinaal?

Ja 23%
Nee 77%

IAN BURUMA pleit voor een ruime invulling van de vrijheid van meningsuiting

Laat bisschop Williamson en Geert Wilders spreken

In een lange brief heeft paus Benedictus XVI deze week zijn beslissing toegelicht over de opheffing van de excommunicatie van vier integristische bisschoppen van de Priesterbroederschap Pius X. De paus gaf toe een vergissing te hebben begaan en wees op het belang van 'informatie zoeken op internet' om zulke misstappen in de toekomst te voorkomen. Ian Buruma vraagt zich intussen af hoe we het best omgaan met uitlatingen als die van bisschop Williamson en brengt ze in verband met de standpunten van de Nederlandse politicus Geert Wilders: 'Laat ze spreken, zodat ze beoordeeld kunnen worden.'

IAN BURUMA is auteur van *Murder in Amsterdam: the Death of Theo van Gogh and the Limits of Tolerance*. Hij is professor democratie, mensenrechten en journalistiek aan Bard College. Zijn jongste boek is *The China Lover*.

Bisschop Richard Williamson heeft een paar bijzondere en gewoonweg verwerpelijke ideeën: dat er geen Joden werden gedood in gaskamers tijdens de Tweede Wereldoorlog, dat de Twin Towers op 9/11 werden neergehaald door Amerikaanse explosieven en niet door vliegtuigen en dat de Joden strijden om te heersen over de wereld, om de troon van de antichrist in Jeruzalem voor te bereiden.

Het Vaticaan oordeelde dat 's mans ideeën over de rooms-katholieke doctrine zo ver van de moderne kerk afstaan dat ze hem in 1988 excommuniceerden, samen met andere leden van de ultraconservatieve Priesterbroederschap Pius X, opgericht door de met de fascistische dwepende Marcel Lefebvre. Onder de aanhangers van Williamson bevindt zich ook de Britse historicus David Irving, die onlangs in Oostenrijk in de cel vloog wegens het verheerlijken van de nazi's.

De bisschop komt dus niet meteen over als een innemende man. Maar verdient hij daarom alles wat hem nu boven het hoofd lijkt te hangen? Door zijn mening te verkondigen op de Zweedse televisie werd hem een vernieuwd lidmaatschap van de kerk ontzegd, wat hem nochtans was beloofd door paus Benedictus XVI. Misschien is dat maar goed ook. Maar hij werd ook uit Argentinië geschopt, waar hij woonde. En hij wordt mogelijk uitgeleverd aan Duitsland, waar alles in gereedheid wordt gebracht om hem te vervolgen voor het ontkennen van de Holocaust.

Laten we ondertussen ook eens stilstaan bij een andere onaantrekkelijke man, de Nederlandse politicus Geert Wilders. Hem werd vorige maand de toegang ontzegd tot Groot-Brittannië, waar hij zijn korte film *Fitna* zou presenteren. De film beschrijft de islam als een terroristisch geloof. Terug in Nederland hangt hem een rechtszaak aan een Amsterdams hof boven het hoofd wegens het verspreiden van haat tegenover moslims. Hij verge-

leek de Koran met Hitlers *Mein Kampf* en wil een einde maken aan de immigratie van moslims in Nederland.

Het verbod om Groot-Brittannië te betreden en de nakende rechtszaak hebben Wilders eigenlijk populairder gemaakt in Nederland. Volgens een peiling zou zijn populistische antimoslimpartij PVV 27 zetels in het parlement bemachtigen mochten er nu verkiezingen zijn. De reden voor Wilders' toenemende populariteit is een wijdverspreid wantrouwen tegenover moslims, maar heeft ook te maken met het feit dat hij met succes een imago heeft opgebouwd als voorvechter van de vrije meningsuiting.

Het principe van de vrije meningsuiting, een van de fundamentele rechten van liberale democratieën, betekent dat we tot op zekere hoogte moeten leven met ideeën die we verwerpelijk vinden. De vraag is alleen: tot op welke hoogte? De wetten over de vrijheid van meningsuiting verschillen van land tot land. In verschillende Europese democratieën, waaronder Frankrijk, Duitsland en Oostenrijk, wordt de ontkenning van de Holocaust als een misdrijf beschouwd. Vele democratische landen hebben ook wetten die het aanzetten tot haat en geweld verbieden. Sommige landen, waaronder ook Nederland, hebben zelfs wetten tegen het opzettelijk beledigen van mensen op basis van hun ras of religie.

De ideeën van bisschop Williamson mogen misschien weerzinwekkend zijn, een strafrechtelijke vervolging is wellicht een slecht idee. Hij moet worden bekritiseerd, zelfs uitgelachen, maar hij moet niet achter de tralies worden gezet. In dat opzicht was het wellicht beter geweest als Wilders zijn verachtelijke film in Groot-Brittannië had gepresenteerd

dan dat hem de toegang geweigerd werd. Wat je ook van de wetten tegen het verspreiden van haat en het beledigen van mensen vindt, de wet blijft een bot instrument wat de vrijheid van meningsuiting betreft.

Toch is de vrijheid van meningsuiting niet absoluut. Zelfs Wilders, met zijn absurde oproep om de Koran te verbieden, gelooft duidelijk dat er grenzen zijn – voor zijn opponenten uiteraard, niet voor zichzelf. Maar het is niet makkelijk om precies te definiëren waar die grenzen moeten liggen, want ze worden bepaald door wie wat zegt tegen wie, en zelfs waar.

de gebruiken en het geloof van minderheden is niet helemaal hetzelfde als de gewoonten en opvattingen van de meerderheid hekel.

Als dat naar politieke correctheid ruikt, het zij zo. Maar de beschaafdheid, zeker in landen met een grote etnische en religieuze diversiteit, zou snel eindigen mocht iedereen de vrijheid nemen om om het even wat te zeggen over om het even wie. Het probleem is waar je de lijn trekt. In wettelijk opzicht zou dat waarschijnlijk het moment zijn waarop woorden worden gekozen die aanzetten tot geweld. In maatschappelijk opzicht zijn

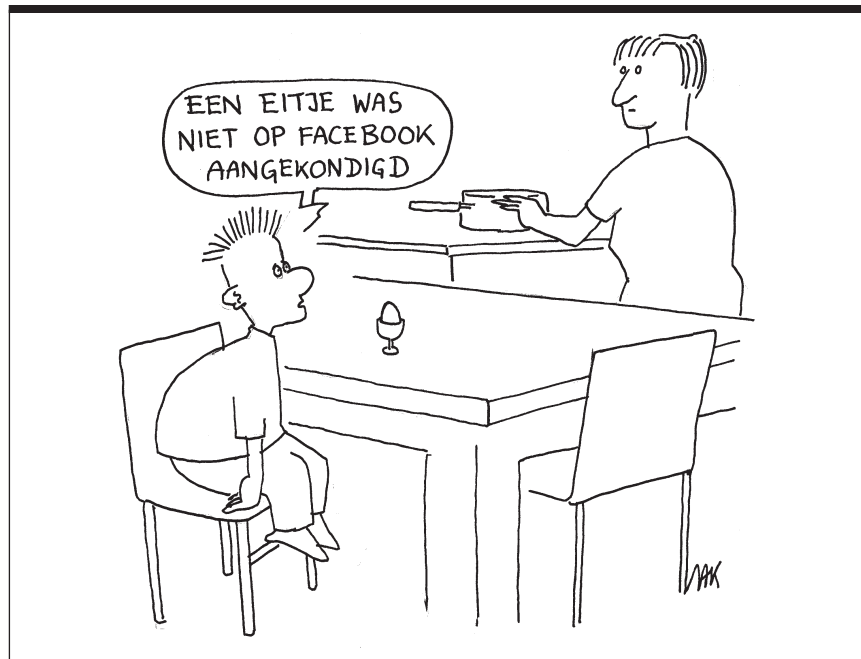
Grenzen moeten voortdurend uitgetest, betwist en heronderhandeld worden. Mensen zoals bisschop Williamson en Geert Wilders zijn nuttig in de mate waarin ze ons in staat stellen dat te doen

Williamson's opvattingen waren plots belangrijk, omdat deze duistere priester door de paus in ere zou worden hersteld. Dat had institutionele legitimiteit verleend aan zijn persoonlijke ideeën. In het geval van Wilders maakt het een verschil uit dat hij een politicus is, en niet zomaar een privépersoon die gevaarlijke vooroordelen aanwakkerd tegenover een kwetsbare minderheid.

In de beschaafde wereld zeggen mensen vele dingen niet, ongeacht de vraag over de wettelijkheid ervan. Woorden die jonge zwarte mensen in Amerikaanse steden onder elkaar gebruiken, zouden heel anders klinken als jonge blanke mensen ze zouden hanteren. De spot drijven met

er te veel variabelen om een absoluut, universeel principe vast te stellen. De juiste grenzen moeten voortdurend uitgetest, betwist en heronderhandeld worden.

Mensen zoals bisschop Williamson en Geert Wilders zijn nuttig in de mate waarin ze ons in staat stellen dat te doen. Laat ze spreken, zodat ze beoordeeld kunnen worden. Niet in de rechtszaal, maar via ideeën die het tegengestelde beweren. Hen de mond snoeren, geeft ze de kans zich uit te roepen tot martelaars voor de vrijheid van meningsuiting. Dat maakt het niet alleen moeilijker om hun ideeën aan te vallen, het bezorgt de vrijheid van meningsuiting ook een slechte naam.

BRIEF VAN DE DAG

Me and my Beretta

Op momenten zoals deze linken wetenschappers en journalisten graag reëel en virtueel geweld. Daarbij duiden ze niet gewoon het verband, ze suggereren causaliteit. De reële drama's actualiseren zich helaas regelmatig, en daarbij duikt steeds opnieuw dezelfde vraag op: leidt virtueel geweld tot imitatie?

Velen vinden gamegeweld onverantwoord en hekel en de vervagende grens tussen fictie en werkelijkheid. Onderzoek naar geweld in de populaire cultuur is er in alle maten en gewichten, maar lijkt er, alles samen genomen, op te wijzen dat de effecten van virtueel geweld (voor zover ze er zijn) noch eenduidig, noch uitgesproken zijn. Naast elke studie die een negatieve invloed aantoonde, ligt er een die het tegenovergestelde beweert. Nu, tijdens het afgelopen decennium overspoelde een golf geweldgames de beeldbuisen op de kinder- en jeugdskermen. De fascinatie en verheerlijking van geweld doet de geciviliseerde mens wenkbrauwen fronsen. De vraag hoe het komt dat agressie en geweld een steeds prominenter rol zijn gaan spelen, is echter een slechte vraag. Ze reduceert het historische bewustzijn tot het laatste decennium en laat geen vergelijkingen met een verder verleden toe. Niet de diagnose van de hedendaagse samenleving is verhelderend maar de detour naar vergelijkbare momenten leidt naar conclusies. Of geweld toeneemt, is niet eenduidig te beantwoorden. Behalve dat het fenomeen veel aandacht krijgt, is er niets dat op een toename van individuele agressie wijst. Wel ontwaren we individuen die sterk op zichzelf teruggeworpen worden.

De overdreven nadruk op het 'killer-gamedebat' camoufleert waar het werkelijk om gaat en vermijdt een fundamentele discussie waarvan de conclusies erg pijnlijk kunnen zijn. Het voorval confronteert ons met onze kwetsbaarheid, het toont dat onze maatschappij niet altijd zo geciviliseerd is als we willen, dat we onze kinderen niet altijd meegeven wat het

beste voor hen is, het illustreert de machteloosheid van de opvoeder, het gezin, de school... Het confronteert ons met het feit dat onze hoogtechnologische maatschappij een duistere en oncontroleerbare kant heeft. Diverse ideeënhistorici vergelijken dit tijdgewricht met de belle époque. Net zoals op het einde van de negentiende eeuw is dit een opwindende en beloftevolle tijd, die tegelijk bedreigend en onrustig

Of verbeeld geweld echt geweld oproept en het eerste causaal het tweede bepaalt, is een verkeerd, oninteressant en naïef uitgangspunt

is. Het is als dansen op de vulkaan: het ondergraven van zekerheden opent perspectieven, maar veroorzaakt een verwarrende en bedwelmende complexiteit. De ambivalentie van het leven in deze tijden van 'riskante vrijheid' resulteert in het paradoxaal en utopische verlangen naar een vitale vrijheid onder veilige condities. Het lijkt in sterke mate op het fin de siècle, een decadente vlucht uit de wereld, teleurgesteld door het mislukken van de grote verhalen. Het enige wat de decaden-ten restte was de zwarte esthetica, de schoonheid van de dood in een perfect onderhouden tuin van Narcissus.

In die context dienen we de vraag te stellen of games zoals *Counter-Strike*, *Carmageddon* of *Grand Theft Auto* wel zo fundamenteel nieuw zijn als ze pretenderen. Het geweld om het geweld, het loskoppelen van het geweld met een oorzaak

en een gevolg, vindt zijn wortels in dat satanische fin de siècle. Het is het beeld van Dr. Jekyll & Mr. Hyde, en wij zitten *stuck in the middle*. Dat laatste verwijst overigens naar *Reservoir Dogs* – jawel, een film - die het beeld bevestigt van een cultuur die via het neutraliseren van onveiligheid, de geweldfascinatie tentoonspreidt. Overigens is het misschien tekenend voor een dergelijke maatschappij dat men in een zoektocht naar verklaringen eerder lijkt te wijzen naar het virtuele geweld van de games die ook Tim Kretschmer speelde, dan naar de reële aanwezigheid van zowel wapens als een – zo blijkt voorlopig althans – diepe psychische onrust.

Het is duidelijk dat het zinloos is om de blootstelling aan agressieve videospelen te vermijden. Of verbeeld geweld echt geweld oproept en het eerste causaal het tweede bepaalt, is een verkeerd, oninteressant en naïef uitgangspunt. In een wereld waarin geweld überhaupt kwantitatief en intensief aanwezig is, is het raadzam het te leren kennen, veel meer dan het op afstand te houden. De geweldadige games waar naar verwezen wordt, lijken op dit moment de buitenkant van een diepe maatschappelijke angst. Die angst tot voorwerp van reflectie maken kan echter helpen. De dialoog in het gezin en in de maatschappij is geschikt om clichés te doorprikken, om wat je ziet in perspectief te plaatsen, te decoderen, te ontmaskeren en dus een middel om op te voeden en tot evenwichtige mensen met een kritisch burgerschap en gezonde burgerzin te komen, in plaats van je gezinswoning om te bouwen tot een 'legaal' wapenarsenaal.

Dr. Stefaan Pleysier, criminoloog en coördinator van het Expertisecentrum Maatschappelijke Veiligheid, en Benedict Wydooghe, sociaal historicus en coördinator van het Expertisecentrum E-Cultuur. (Beide centra zijn verbonden aan de hogeschool KATHO-IPSO.)

LEZERSBRIEVEN

Phara en de meiden van Halal

Lang geleden volgde ik in mijn gemeente Mol een lokaal verkiezingsdebat waarbij het Vlaams Belang opvallend veel bijval oogstte. Toen wij achteraf door de straten wandelden, merkten we enkele bussen op uit Herentals en Vorselaar gevuld met net die mensen die tijdens het debat haast op automatische piloot vurig applaudisseerden bij de tussenkomsten van het Vlaams Belang en hun afkeur lieten merken bij meningen van de anderen. Supportersbussen die in een ander stadion kwamen scanderen, huurlingen zeg maar.

Is er ook zo'n bus het *Phara*-publiek van donderdagavond ingeslopen? Ik kroop na de aflevering met een gevoel van schaamte onder de lakens.

Ik ben het graag oneens met een aantal zaken die ze zeggen. Maar ik wil de meiden van Halal en tevens al mijn vrienden die wel eens een thee drinken onder een minaret langs deze weg mijn droefnis meedelen over de – al dan niet bewuste – kortzichtigheid en onverdraagzaamheid

die velen prediken ter verering van de eigen superioriteit. Vele landen en volkeren vaarden en varen er niet wel bij.

Pieter Smaers, Mol

Erwin Mortier

In verband met de heisa over het weren van Erwin Mortier en de oproep tot alle schrijvers om weg te blijven op het literair festival van Mechelen, kan ik alleen maar meewarig het hoofd schudden en zeggen: "Wat hebben die schrijvers toch lange tenen!"

Ze zijn nog erger dan alle ayatollahs van de wereld samen. Waar is hun grootmoedigheid? Waar blijft hun moed en humor om met een grappig en gevat schrijven hun 'belagers' van antwoord te dienen?

Beste al dan niet gesubsidieerde schrijvers, gedraag je toch niet als verzuurde mensen, maar probeer het geluk te vinden door ook eens iemand het recht te gunnen om tegen de stroom in te roeien.

Hugo van Ransbeeck, Dendermonde